

Науково-дослідний інститут приватного права
і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України

Юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника»

**Корпоративне право України
та інших європейських країн:
шляхи гармонізації**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за матеріалами Міжнародної
науково-практичної
конференції**

2-3 жовтня 2015 року

м. Івано-Франківськ, 2015

УДК 347(477)(082)
ББК 67.9 (4Укр)404я43
К68

Рекомендовано до друку Вченою Радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України (протокол № 10 від 25 листопада 2015 року)

Редакційна колегія:

В.В. Луць – академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України;

О.Д.Крупчан – доктор юридичних наук, академік НАПрН України, директор НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

В.А. Васильєва – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права Юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»

К68 Корпоративне право України та інших європейських країн: шляхи гармонізації [текст]: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (2-3 жовтня 2015 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В.В.Луця. – Івано-Франківськ, 2015. - 321 с.

У збірник включені тези наукових доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, організованої Лабораторією проблем корпоративного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України спільно з Юридичним інститутом Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та проведеною у м. Івано-Франківську 2-3 жовтня 2015 р. У тезах доповідей висвітлюються результати наукових досліджень порівняльно-правової характеристики корпоративного права України та інших європейських країн.

Для студентів, слухачів, курсантів юридичних факультетів, науковців, практичних працівників та всіх зацікавлених осіб.

© Науково-дослідний Інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України, 2015

© Юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2015

Коструба А.В.

*доктор юридичних наук, доцент, професор
кафедри цивільного права Юридичного
інституту Прикарпатського Національного
університету імені В. Стефаника*

ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

Проблемні питання виникнення і подальшої реалізації корпоративних правовідносин в умовах становлення і подальшої інтеграції Українського суспільства в ЄС набувають свого наукового забарвлення. Безперечно, що правові норми самі по собі не породжують корпоративних правовідносин. Для того, щоб суспільні відносини, а точніше соціальні зв'язки членів суспільства успішно координувалися між собою у відповідному правовому контурі необхідні правові підстави для їх виникнення.

Такою підставою виникнення корпоративних правовідносин є юридичні факти, під якими розуміються фактичні обставини дійсності, з правовою моделлю яких пов'язано настання наслідку у вигляді виникнення, зміни або припинення суб'єктивних цивільних прав, юридичних обов'язків, а також правовідносин в цілому.

Але такий підхід до розуміння підстав виникнення корпоративних правовідносин є дещо спрощеним, не розкриває їх глибинної правової природи. Дослідження підстав виникнення корпоративних правовідносин безпосередньо пов'язано із розумінням власне поняття корпоративних правовідносин. Відповідно до статті 167 ГК України корпоративні права - це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у

разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

В зв'язку із зазначеним, підстави виникнення корпоративних правовідносин слід умовно розподілити на первісні і похідні. До первісних підстав слід віднести такі юридичні факти які призводять до виникнення корпоративних прав вперше (такі, що виникають в процесі створення юридичної особи). Похідні, в свою чергу, є такими, які призводять до виникнення корпоративних прав в процесі правореалізації обумовлених правовідносин (наприклад договір відчуження корпоративних прав).

Встановлюючи підстави виникнення корпоративних правовідносин необхідно визначити юридичну межу існування корпоративного правовідношення в загалі. В теорії цивільного права існує декілька наукових поглядів на означене питання. Відповідно до першого (В. Васильєва) виникнення корпоративних відносин безпосередньо пов'язано із створенням юридичної особи. Прихильники іншої точки зору (О. Вінник, О. Харитонova) вважають що корпоративні правовідносини виникають в процесі створення юридичної особи. Таку позицію підтримує законодавець, закріплюючи Законом України від 15 грудня 2006р. №483-V «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення підсудності справ з питань приватизації та з корпоративних спорів» до підвідомчості господарських судів віднесено справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, що пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цього товариства, крім трудових спорів.

Вважаємо, що вирішення цього проблемного питання лежить в площині природи корпоративних прав, як правової форми забезпечення існування такої фікції в цивільному праві як юридична особа, формування правовідносин між нею і її засновником. Отже моментом виникнення корпоративного правовідношення є інкорпорація юридичної особи (її державна реєстрація). Орга-

нізаційні цивільні правовідносини, пов'язані із створенням юридичної особи лежать поза межами регулювання корпоративного права і регулюються іншим цивільно-правовим інститутом (інститут спільної діяльності).

Характерна риса корпоративних правовідносин полягає в тому, що для досягнення наслідків, встановлених їх правовою моделлю є необхідність в системному поєднанні декількох самостійних фактів, які мають юридичне значення. Така сукупність юридичних фактів в теорії цивільного права України отримала назву юридичний склад. Зокрема процес створення юридичної особи передбачає наявності таких юридичних фактів як прийняття індивідуального правового акту (рішення, оформлене протоколом Загальних зборів учасників (акціонерів) про створення підприємницького товариства тощо), проведення державної реєстрації юридичної особи.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про акціонерні товариства» створення юридичної особи в організаційно-правовій формі акціонерного товариства здійснюється за посередництвом таких юридичних фактів: 1) прийняття зборами засновників рішення про створення акціонерного товариства та про закриті (приватне) розміщення акцій; 2) реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку випуску акцій та видача тимчасового свідоцтва про реєстрацію випуску акцій; 3) укладення з депозитарієм цінних паперів договору про обслуговування емісії акцій або з реєстратором іменних цінних паперів договору про ведення реєстру власників іменних цінних паперів; 4) закриті (приватне) розміщення акцій серед засновників товариства і затвердження результатів такого розміщення, затвердження статуту товариства; 6) реєстрація товариства та його статуту в органах державної реєстрації; 7) реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій і отримання свідоцтва про державну реєстрацію випуску акцій; 8) видача засновникам товариства документів, що підтверджують право власності на акції.

Вказані елементи юридичного складу є відносно самостійними, оскільки несуть в собі автономні наслідки, встановлені правовою моделлю визначеною сторонами правовідносин. В той же час, такі юридичні факти в своїй сукупності формують цілісну систему, елементи якої знаходяться во взаємозв'язку і взаємозалежності. При цьому настання наслідку юридичного складу є результатом комбінованої дії всієї сукупності елементів, які входять до нього. Функціонування окремого елементу юридичного складу щодо його кінцевої мети самостійного юридичного значення не має. Останній момент накопичення елементів юридичного складу трансформує його стан із фактичного до юридичного. Кількість елементів юридичного складу переходить в якість – він створює можливість настання наслідків, які передбачені сторонами в правовій моделі їх поведінки. З моменту державної реєстрації юридичної особи її засновники починають реалізовувати корпоративні правовідносини учасниками яких вони є.

Іншими словами до завершення формування юридичного складу, його елементи щодо кінцевої мети складу носять фактичний характер. Юридичного значення вони отримують в результаті закінчення їх накопичення. До цього моменту будь яких юридичних наслідків в забезпеченні руху суб'єктивного цивільного права, юридичного обов'язку або цивільних правовідносин в цілому не виникає. Для їх настання необхідним є не тільки певний порядок, а й послідовність накопичення юридичного складу.

В процесі реалізації корпоративних правовідносин його учасники можуть дійти висновку про необхідність включення до складу засновників інших осіб. В такому разі вже похідною підставою виникнення нового корпоративного відношення на підґрунті існуючого є набуття корпоративних прав на підставі правочину (цивільно-правового договору, рішення про включення до складу засновників спадкоємця тощо).

Похідні підстави виникнення корпоративних правовідносин, так само як і первісні також забезпечуються юридичним складом створення юридичної особи, вчинення цивільно-правового правочину, прийняття рішення, оформлене протоколом Загальних

зборів засновників або іншим індивідуально правовим актом, а також проведення державної реєстрації змін до складу засновників юридичної особи.

Вищенаведено дозволяє дійти до наступних висновків. Виникнення корпоративних правовідносин пов'язано із інкорпорацією юридичної особи. Правовою підставою виникнення відповідних правовідносин є юридичний склад. Для нього характерно накопичення елементів юридичного складу в нормативно встановленій послідовності. При цьому кожен елемент юридичного складу є умовою встановлення наступного. В контексті поділу юридичних фактів як підстав виникнення корпоративних правовідносин за вольовою ознакою, останні відносяться до дій.

Момент набуття похідних корпоративних прав, відповідно до ст. 334 ЦК України, у особи пов'язано з їх фактичною передачею, що з урахуванням юридичної суті останніх забезпечується державної реєстрацією відповідних юридичних дій, оскільки згідно ст. 4, 18 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15.05.2003 №755-IV зміни до установчих документів юридичної особи підлягають обов'язковій державній реєстрації шляхом внесення відповідних змін до записів Єдиного державного реєстру.

Якщо відомості, які підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, були внесені до нього, то такі відомості вважаються достовірними і можуть бути використані в спорі з третьою особою, доки до них не внесено відповідних змін. В іншому випадку, вони використані бути не можуть.